Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

ГОЛАС ПРАЦЫ

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.

Непрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 10 Вільня, Серада 16-га трауня 1928 г. Год 1

Беларуская хрысьціянская Дэмакратыя.

Адной з старэйшых беларускіх партыяў, ці, як яна сябе называе, найстарэйшых (адбываны цяпер працэс сцьвярдзіў, што такой партыяй была „Грамада“)—зьяўляецца Беларуская Хрысьціянская Дэмакратыя. Органам яе зьяўляецца „Biełaruskaja Krynica“. Як і ўсякая „хрысьціянская дэмакратыя“, нашая „дэмакратыя“, што праўда ў зародку, мусіць быць і ёсьць правая партыя, якая фактычна, сьвядома, рэдка несьвядома, служыць інтарэсам буржуазіі. Ува ўсіх навет найкультурнейшых народаў ёсьць свая „хрысьціянская дэмакратыя“, якая пад рознымі дэмагогічнымі лёзунгамі ўцягвае да сябе несьвядомую ўсё яшчэ масу (найбольш сялянства), а па сутнасьці зьяўляецца блізка што ўсюды адной з рэакцыйнейшых партыяў. Беларуская Хрысьціянская Дэмакратыя, прызнаем ёй гэтае права, ня зусім яшчэ такая. Паўстаўшы ў час, калі ўвесь літэральна беларускі народ лічыўся, як народ сялянскі, наша хрысьціянская дэмакратыя зьяўлялася ў параўнаньні з іншымі падобнымі „дэмакратыямі“ ў значнай ступені навет „паступовай“. Яна разьбівала путы польскага нацыяналізму, які прыбіраў на сябе тогу каталіцтва, ці, як ксяндзы называюць, прававернага хрысьціянізму, яна будзіла народ да сьвядомага нацыянальнага жыцьця, а поруч з гэтым навет выкідала сацыяльныя („сялянскія“) лёзунгі, якія яе канкурэнтамі, польскай хадэцыяй, ужо бязумоўна сьвядома заціраліся. Усё гэта бязумоўна ўплывала на ўзрост нашай хадэцыі, прыцягваючы да яе большыя масы сялянства. Папярэднія выбары, дзе ўсе беларускія партыі йшлі разам, а таксама цяперашнія „мастацкія“ выбары—далі ў рэзультаце аднаго—двох прадстаўнікоў б. хадэцыі ў Сойме. Гэтыя „пасьпехі“ ў зьвязку з выбарнымі лёзунгамі—упэўнілі нашу хадэцыю ў яе „сіле“, а разам вытварылі пэўную групку маладых і наіўных людзей, якія запраўды такі вераць, што хадэцыя ёсьць таксама партыя працоўных, толькі не „za krajniaja“, а проста „krajniaja“.

У адказ на нашу стацьцю „фразы і запраўднае аблічча сельсаюзьнікаў і хадэкаў“ орган хадэцыі адказвае стацьцёй „Manapol na pracoŭnasć“, дзе пан Аль. С. ўсімі сіламі стараецца даказаць, што і яны, хадэкі, таксама працоўныя, толькі не „nadradykalnyja“. Адначасна гэтую „надрадыкальнасьць“ нашай газэты аўтар хоча выставіць, як узятую „z ćužoha—hruntu ŭ nieadpawiednym klimacie“.

Сьмешна адказваць аўтару, які не разумее элемэнтарных падставаў грамадзкага ладу, не выяўляе разьвіцьця іншых хр. дэм., а калі разумее, то напэўна, хлусіць, бо гэтыя „чужыя грунты“—ужо ёсьць заслона проці працоўнай ідэалёгіі, якая імкнецца да палучэньня працоўных рухаў усіх народаў.

Поруч з гэтым Аль. С. вучыць нас застарэлых праўдаў, што няма чаго дзяліць непадзельнага працоўнага народу, што „мы ня маем сваіх прамыслоўцаў-капіталістаў, ня маем сваіх абшарнікаў, ані нат' т. зв. „кулакоў“... Адным словам ідэальна адналітае поле для грасаваньня па ім хадэкаў.

Каб наш аўтар трошкі разьбіраўся ў ідэалёгіі працоўных, або хаця ўспомніў гісторыю і ідэалёгію іншых „хрысьціянскіх дэмакратыяў“ — то ён хоць падобных рэчаў не гаварыў-бы. Калі-ж ён гэта гаворыць, то ён — або зьяўляецца дзецем, якому патрэбна даць кніжку, або проста займаецца дэмагогіяй. Працоўная думка мае ўжо свае традыцыі і розныя „свае грунты“, падсеяныя яшчэ палыном навачэснага хрысьціянізму—лічыць тым, чым яны і ёсьць — грунтам разьбіцьця працоўнага руху ў цэлым. Зьвернем увагу „перадавіка“ „Krynicy“ на „Chryscijanskuju Dumku“, або хоць на іншыя арыкулы сваей газэты, каб яго „працоўны пыл“ трошкі прайшоў.

Мы аддаём сабе адчот, што ў адносінах да польскае хадэцыі наша дамарослая хадэцыя ня ёсьць тое самае, але па сутнасьці гэта эмрыён (першы зародак) таго самага бапамуцтва, якое ўжываецца ўва-ўсіх „хрысьціянскіх“ краёх для набыцьця сабе належных уплываў. Скажам „перадавіку“ „Krynicy“ навет наперад, што хадэцыя ня ёсьць буржуазія, але пакуль навет несьвядомая служка буржуазіі, але па меры набыцьця гэтай сьвядомасьці пойдзе па той самай дарозе, па якой пашла хадэцыя іншых „новых“ народаў—ірляндцаў, чэхаў, украінцаў і г. д. Яна стане запраўды навет правым крылом буржуазіі і сваю „працоўнасьць“ схавае толькі для пэўных хрысьціян, якіх галасы патрэбны на выбарах, каб пасьля гэтых галасуючых ад іх імя-ж прадаваць. Нам гэта ясна і няхай аўтары перадавіц „Krynicy“ гэта зразумеюць.

Мы і ня лічым вас яшчэ буржуазіяй, але буржуазнымі служкамі лічыць зусім у праве. Гэта права дае нам і ваша праграма, і ваша тактыка, і ваша наагул праца. І пад працоўную думку вы навет ня можаце падшыцца.

З гісторыі японскіх захватау у Кітаі.

(Ці новая вайна Японіі з Кітаем)?

Рашучая акцыя японскіх войскаў у Кітаі і няменш неспадзеваны, нязвыклы — рашучы адпор—у крывавай сутычцы—японскаму войску з боку нацыянальнай кітайскай арміі, бяз страху перад магутнай Японіяй разьбіўшай японскі акупацыйны адрад, паставіў на чаргу дня пытаньне — ці гэта ўсё выкліча запраўдную вайну паўдзённага Кітаю з Японіяй. Кожнаму ясна, якой вялізарнай важнасьці гэтае пытаньне. Дык — каб разабрацца ў справе, дый даць больш-менш паважны адказ, спрабуем высьвятліць тыя абставіны, якія ўлажыліся на Далёкім Усходзе—навакол кітайскай справы, а асабліва адносіны да яе Японіі.

Японія—край, які павялічвае сваё насяленьне з найбольшай хуткасьцю, чым іншыя краі, але — край, маючы вельмі мала зямлі (японскія астравы толькі часткова выгадныя для жыцьця і абработкі зямлі). Працавітае, вельмі энэргічнае—дзякуючы адвечнай барацьбы з морам—насяленьне—за апошняе паўстагодзьдзе хутка прысвоіла сабе заходнюю культуру і пачало вытвараць шырокую сільную прамысловасьць у краі і гандаль, маючы ахову і дапамогу — у сільным флёце—тарговым і ваенным. Усё гэта разам змусіла Японію — да так-званай „палітыкі імпэрыялізму“, ці прасьцей кажучы—да шуканьня і захвату новых тэрыторыяў,—новых рынкаў збыту для прамысловых тавараў і новых абшараў для набыцьця ці дабычы патрэбных для прамысловасьці сырцоў, а перадусім — **новых зямель для нямаючых месца ў краі зьлішкаў насяленьня.** Такім чынам—хуткі ўзрост насяленьня на цесных астравох змусіў край разбудаваць фабрычную прамысловасьць, а яна-ж дала ў далейшым тэхнічную і ваенную сілу насяленьню здабываць у барацьбе з непрамысловымі — так-зван. „аграрнымі“ краямі — панаваньне над апошнімі.

Такім вялізарным аграрным краем — з 400 мільёнавым рынкам збыту і набыцьця быў аддаўна для ўсіх прамысловых краёў Кітай.

—·—

Прышла чарга і на Японію. Як рабіліся ўсе гэтыя захваты, гэта-ж ведама надта добра ўсім,—бо-ж яны ўсьцяж робяцца на нашых вачох і цяпер.—Сьпярша ў такі аграрны край ідзе мірны, безаружны, ветлівы ды ўслужны гандляр,—вязе розныя пекныя тавары, прадае свае, купляе мясцовыя вырабы,—закладае сталыя крамы. Пасьля прыходзіць—з вялікшымі грашмі—фабрыкант, закладае фабрыку, дае працу мясцоваму насяленьню, якому робіцца ўсё цясьней на зямлі (ў Кітаі ўжо страшэнная цясьніна ды раздрабленьне зямлі!), **укладае капітал у край.** Пасьля гэтага замежны, чужаземны капітал пачынае ўжо пачуваць сябе ў значнай меры **ўласьнікам, гаспадаром краю!** — Бо-ж гэта ён (праўда шляхом працы мясцовых жыхароў!) „стварыў новыя багацьці ў краі“. Карыстаючыся ўсё ўзрастаючым зьлішкам насяленьня ды работніцкіх рук, фабрыкант пачынае ўсе пашыраць свае заклады, пачынае ўсё больш **эксплёатаваць работнікаў, чуючы ўжо сваю ўладу і надужываючы яе.** Усё гэта ўрэшце выклікае выбух і бунт з боку мясцовага насяленьня. Наступаюць „разрухі“. Тады фабрыкант кліча на помач аружную сілу з свайго краю. Пачынаецца ваенная расправа азброенага ўжо войскам і флётам чужаземнага фабрыканта з безбаронным насяленьнем. Пасьля перамогі чужаземны капітал **чуе ўжо сябе паўнаўладным панам-гаспадаром у чужым, але „заваяваным“, краі.** Часта дзела канчаецца канчальным далучэньнем, ці захватам такога апанаванага ўжо аграрнага краю краем прамысловым. У гэтым — сутнасьць так-зван. „імпэрыялізму“.

—·—

І вось, у Кітаі такія здарэньні адбываліся ўжо аддаўна. Англія, Францыя, пасьля Амэрыка, Нямеччына і навет меншыя дзяржавы—выбралі ды захапілі на правох калёніяў ці паў-калёніяў — найлепшыя кавалкі вялізарнага багатага, маючага ўсё, што толькі патрэбна для прамысловасьці, краю — пераважна пабліж мора, каб — на выпадак бунту мець магчымасьць бамбардаваць гасьціннага гаспадара краю, а ў разе чаго горшага—дык і ўцячы цалком.

У канцы прошлага веку пачала рабіць гэта і Японія, для якой былі зачынены ўсе іншыя, далейшыя абшары ў сьвеце для яе калянізацыі, а навет эміграцыі. Скарыстаўшы з аднаго такога „бунту“ кітайскага насяленьня, выклікнага вызыскам і гвалтам азброеных „гасьцей“—культуртрэгэраў, Японія захапіла вялізарны кавалак зямлі—злучаны з Кітаем край Карэю, прычапіўшыся да таго, што Карэя—ня Кітай дый стварыўшы ў Карэі „паўстаньне проці Кітаю“. Кітайскі ўрад, справакаваны Японіяй, аб'явіў ёй вайну, але Кітай быў пабіты, і Японія ўжо цьвёрдай нагой стала на матэрыку, захапіўшы, апрача Карэі, і сьцяг важных партоў удоўж кітайскага ўзьбярэжжа, паміж іншым ведамы з наступнай расейска-японскай вайны — Порт-Артур. Гэта было ў 1894 г. Але ўжо праз 10 гадоў Японія здолела выйграць новую вайну з сваім канкурэнтам у Манчжурыі, Расеяй. Пабеда гэта дала Японіі значную волю на далейшым вялізарным абшары — паўночнага Кітаю. Праз новыя 10 гадоў Японія, карыстаючыся тым, што ўсе вялікія дзяржавы былі зьвязаны вайной, захапіла новыя пазіцыі ў Кітаі, адабраўшы ўсё тое, што там здабылі немцы. Такім чынам Японія зрабілася „саюзьніцай“ проці-нямецкай коаліцыі, хаця нічога больш для перамогі яе не зрабіла. У часе вайны Японія апрацавала навет вялізарны плян — канчальнага апанаваньня ўсяго Кітаю. Але саюзьнікі, перадусім Амэрыка і Англія—рашуча заявілі, што не дапусьцяць да гэтага, дык Японія адступілася...

І вось, ізноў—праз 10 гадоў — Японія пачала далейшы пляновы захват тэрыторыяў Кітаю, пасадзіўшы на паўночнай яго палове свайго найміта Чанг-Тсо-Ліна.

Цяпер Японія, карыстаючыся хатняй вайной у Кітаі, якую падтрымліваюць усе „прыяцелі Кітаю“, каб лягчэй было дзяліць яго на кавалкі, распачала ізноў рашучую акцыю, — перастрашаная тым, што пасьпехі паўдзённай арміі могуць давясьці да аб'яднаньня і адраджэньня Кітаю і да канца японскага панаваньня ў ім.

Першы перыяд вызваленчай вайны ў Кітаі, гэта быў перыяд усёнароднага руху і ўздыму. Хуткія, рашучыя пасьпехі нацыянальных арміяў, скіраваныя сьпярша проці англійцаў, перастрашылі сваімі рэвалюцыйнымі лёзунгамі ўсе імпэрыялістычныя дзяржавы, якія і аб'ядналіся проці супольнага фронту кітайскай рэвалюцыі з расейскай. Настрашылі гэтыя рэвалюцыйныя падзеі і шмат умеркаваных, маетных элемэнтаў у краі. Як часта бывала ў гісторыі ўсіх рэвалюцыяў ці вызваленчых паўстаньняў, гэтыя больш умеркаваныя элемэнты ў Кітаі, ратуючыся ад пагражаючых ім крайніх сацыяльных лёзунгаў вызваленчага руху, увайшлі ў паразуменьне — з тымі, проці каго толькі што вялі — супольна з народнымі масамі—барацьбу за нацыянальнае вызваленьне... *) Гэты „новы зварот“ у кітайскіх падзеях і быў дакананы—у змове з англійцамі — ген. Чанг-Кай-Шэкам. Гэтая „неспадзеваная“ здрада галоўнага павадыра „чырвоных арміяў“, павярнуўшага фронт звонку ўнутр проці сваіх-жа арміяў, дый урэшце кінуўшага ў рашучы мамэнт—перад канчальнай перамогай — гэтая армія разьбіла рэзультаты ўсіх герaічных высілкаў і ахвяраў народу.

—·—

Пасьля доўгага перарыву Чыянг-Кай-Шэк ізноў аказаўся на чале паўдзённых арміяў. Але цяпер акцыя гэтых арміяў мае ўжо зусім іншых характэр.

Цяпер акцыя Чыянг-Кай-Шэка, як трэба думаць, фінансуецца і падтрымліваецца — Амэрыкай і Англіяй, дый ня толькі проці Радаў, але і проці Японіі. Былага ўздыму ўжо няма: адзін наймiт-англійскі—ідзе проці другога—японскага.

—·—

Трэба адзначыць, што ў апошні час паміж Радамі і Японіяй адбываліся нейкія сэкрэтныя перагаворы, якія выклікалі страшэннае падазрэньне ў Англіі і Амэрыкі. У прэсе зьяўляліся адарваныя весткі ды чуткі—аб узнаўленьні старога праекту „саюзу між Кітаем, Радамі і Японіяй“, які меў-бы задачай вырашыць кітайскую справу—паміма Англіі і Амэрыкі. Такі быў-бы адказ Японіі на здраду Англіі адносна да Японіі — на карысьць Амэрыкі. Цёмная справа аб гэтых перагаворах ня высьветлена пакуль што зусім. Ведама толькі, што яна ізноў разьбілася цалком. Чаму?—Цяжка сказаць. Але — пэўне ж — не апошнюю ролю адыйграла ў разрыве Японіі з Радамі ведамая, але няменш цёмная яшчэ гісторыя — з так званый „камуністычнай змовай у Токіо“, якая, як цьвердзіць сьледзтва“, была арганізавана агэнтамі Радаў: „Змова“ быццам мела мэтай выклікаць рэвалюцыю і Японіі, забіць Мікада і ўвясьці камуністычны лад у краі... Усё гэта так настрашыла японскі ўрад, што думка аб „патройным саюзе“ была кінута.

У выніку ўсіх гэтых падзей—Японія—асталася на кітайскім тэрэне цалком ізаляванай (адасобленай). А гэта значыць, што яна ня можа рашыцца распачаць на сваю руку запраўдную вайну з Кітаэм, навет — з яго паўдзённай паловай. Гэтага ёй не дадуць Англія і Амэрыка, проці якіх Японія ня мае такога магутнага саюзьніка, як Рады.

—·—

Апошнія падзеі цалком пацьвярджаюць гэтыя меркаваньні. Пабітая сьпярша пад Тсі-Нан-Фу Японія зараз-жа кінула туды значныя сілы сухапутных войскаў і выслала значны флёт у воды Паўдзённага Кітаю. Але першыя пасьпехі японскіх войскаў зараз-жа выклікалі рашучую перасьцярогу з боку Амэрыкі. Амэрыканскі пасол зараз-жа зьвярнуся да токійскага ўраду з заявай аб тым, што—„амэрыканскі ўрад пераконаны, што Японія ня прыме ў Кітаі ніякіх перадчасных мераў, якія-б не дыктаваліся выключна і дакладна патрэбамі аховы жыцьця і маемасьці японскіх грамадзян у Кітаі“. Далей з Амэрыкі зараз-жа папярэдзілі Японію, што „амэрыканскі ўрад у каждай хвіліне гатовы выслаць у Кітай—роўна столькі войска, скольк будзе трымаць там Японія“. Амэрыканская прэса выразна падчырківае—„ведамую надзвычайную ўражлівасьць (!) амэрыканскага грамадзянства ў справе тэрытарыяльнай нятыкальнасьці Кітаю“... Урэшце амэрыканскі ўрад, здаецца, запрапанаваў свае „пасярэдніцтва“ ў канфлікце між Японіяй і Нанкінам...

Каб добра зразумець сілу гэтага голасу Амэрыкі ў Кітаі, трэба дадаць, што Амэрыка трымае ў Кітайскіх водах ужо **61 ваенных караблёў** і высылае зараз-жа яшчэ марскую дывізыю ў 11,000 жоўняроў — „дзеля

*) Параўнай з гэтым непасьпехі польскіх вызваленчых рухаў і паўстаньняў у свой час.

ахоўы амэрыканскіх грамадзян і інтарэсаў“— таксама, як Японія...

Нанкінскі ўрад зьвярнуўся тэлеграфна да Лігі Нацыяў — з пратэстам проці нарушэньня Японіяй суверэннасьці і незалежнасьці Кітаю, трэбуючы безадкладнага ўмяшаньня Лігі — канфлікт, пагражаючы выбухам вайны.

Але-ж недарма—Японія—бліжэй усіх да Кітаю, дый хутчэй за ўсіх можа кінуць туды войска. І апошняя тэлеграма кажа ўжо аб „адпружаньні канфлікту“. Пасьля доўгай канфэрэнцыі з японскім паслом 10 траўня міністэр загрн. спраў Амэрыкі Кэллог заявіў,—што „ўмяшаньне Японіі ў Шантунгу—зусім падобнае да акцыі амэрыканскіх Штатаў у Нікарагуа... Дый што Амэрыка пераконана ў тым, што адзінай мэтай японскай інтэрвэнцыі Японіі зьяўляецца „ахова жыцьця і маемасьці японскіх грамадзян“...

А ведама, што Амэрыка ўжо лічыць Нікарагуа—сваей калёніяй. З гэтага відаць, што Амэрыка і Японія—паразумеліся.—Японія абмяжуе сваю акцыю ў Кітаі, але—ці-ж можна сумлявацца, што за гэтае паразуменьне ізноў заплаціць кошты Кітай.

—·—

Як можна было прадбачыць згары, акцыя Чыянг-Кай-Шэка ў гэтай новай фазе вызваленчай вайны ў Кітаі — ніякага запраўднага вызваленьня краю ня дасьць. — Бо ж—„унезалежнены“ ад шырокіх народных масаў, але залежны цалкам ад аднаго з чужаземных камандзіраў пасьпех такога руху і такой вайны цалкам і заўсёды будзе залежыць ад паразуменьня гэтых канкурэнтаў камандзіраў між сабой. Так было, як ведама, і з даўнейшым „падзелам Польшчы“.

І запраўды-ж — тэлегр. 11 траўня кажа ўжо аб тым, што — ў Тсі-Нан-Фу адбылася нарада прадстаўнікоў японскіх войскаў з мясцовымі ўладамі, у выніку якой—паўдзённыя войскі былі нахілены да астаўленьня места, у якое зараз-жа ўвайшлі японскія войскі. Увайшлі надоўга, можа—назаўсёды.

Тсі-Нан Фу—стратэгічны ключ да Пэкіку, і паўдзённая армія, калі навет пойдзе далей на Пэкін, заўсёды будзе мець у сябе ўтылу японскі атрад, які адсюль можа цалком—„кіраваць яе пасьпехамі“ пад Пэкінам... А гэта важна—для ўсіх камандзіраў—пасьля іх паразуменьня!

—·—

Трэба добра зразумець і тое, што — ані Японія, ані Англія—не баяцца залішне чарговых паражэньняў сваіх наймітаў: у агульным рахунку гэтыя паражэньні заўсёды зьяўляюцца супольнай перамогай замежных канкурэнтаў,—аслабляючы сталым крыватокам хатняй вайны сілы апанаванага імі краю... Яны не дапускаюць толькі да—канчальнага паражэньня аднаго з іх, ці да іх паразуменьня між сабой—бо гэта быў-б канец хатняй вайны і—панаваньня чужынцаў у краі. Такі сумны для Кітаю зьмест і апошняга паразуменьня буржуазіі Японіі, Амэрыкі і Англіі ў кітайскай справе.

Працэс Белар. Сялян.-Работн. Грамады.

(Далейшы працяг 35-га дня працэсу Грамады).

Сьв. Валынец Фл.—пасол на Сойм сьведка з боку абв. Рак-Міхайлоўскага. Быў на павятовым зьезьдзе Грамады ў Вялейцы, на якім прамаўлялі б. паслы Рак-Міхайлоўскі і Мятла. Рак-Міхайлоўскі падаў справаздачу з працы беларускіх паслоў у Сойме, Мятла-ж прачытаў статут і праграму Грамады. Больш паслы нічога не казалі. Сьведка ведае абв. Антановіча і сьцьвярджае, што ніякіх гранатаў яму ніколі не даручаў і навет ня быў у памешканьні Антановіча. Сьведка сам да Грамады належаў, але мужам даверра ня быў; меў толькі ўпаважненьне закладаць гурткі Т-ва Бел. Школы. Увесь час ад 1922—1927 г. нідзе ня выяжджаў з Вялейкі. Падчас выбараў у цяперашні Сойм скрываўся дома, бо баяўся, што яго, як кандыдата на пасла, маглі заарыштаваць, як гэта і зрабілася з іншымі белар. пасламі.

Абвін. Рак-Міхайлоўскі—як вялася акцыя за беларускую школу? Сьв.—складаліся дэкларацыі з падрабязным выпаўненьнем усялякіх фармальнасьцяў. У аднэй Вялейцы зложана многа дэкларацыяў, але школы не атрымалі. Адчынена затое некалькі школаў утраквістычных, у якіх вучыцялі-палякі навет ня ведаюць самі беларускае мовы.

Больш сьведак у гэтым дню няма. Дзеля гэтага адчытываюцца паказаньні сьведак з боку пракуратуры, якія ў Суд не зьявіліся з „важных“ прычынаў, і далучаюцца розныя дакумэнты да актаў справы.

З адчытанага паказаньня сьв. Сабалеўскага Ю., б. пасла на Сойм, належаўшага да Грамады і не арыштаванага — вынікае, што ён уступіў у Грамаду толькі дзеля таго, што паслы, стварыўшыя яе, гутарылі з сабой парасейску. Аб лучнасьці БСРГ з камуністычнай партыяй нічога ня чуў, але сьцьвярджае блізкія адносіны паміж Грамадой і N.P.Ch. (нар. сял. партыя). Грамада памагала палітычным вязьням. Ведае, што ў беларускіх газэтах працавалі Луцкевіч і Самойла. Сам, як пасол, плаціў штомесячна складку ў высокасьці 110 злотых.

З адчытанага паказаньня сьведкі Пянткоўскага (ад пракуратуры) вынікае, што сяляне, ад часу паўстаньня Грамады, пазычалі дзе толькі што маглі, бо ведалі, што аддаць ня прыдзецца. Ня ведае ад каго, але сьведка чуў, што мае прыбыць транспарт аружжа з Расеі. Чуў таксама і аб паўстаньні з паказаньняў сьведак жонкі асадніка Кірылава Адэлі і асадніка Сабатоўскога даведваемся, што сьведкі не вядома ад каго чулі аб прыгатаваньнях гуртка ў в. Калінцы да выразаньня асаднікаў.

Сьв. Чарноцкі Язэп — у сваім паказаньні сьцьвярджае, што бацька Астроўскага меў 40 дзес. зямлі ў Слуцкім павеце. Палажэньне матар'яльнае сям'і было слабае, але паправілася, як толькі Астроўскі паступіў на службу поль. амэр. камітату помачы дзецям. Усе гэтыя факты пераканалі сьведку, што Астроўскі зьяўляецца камуністам!..

Сьв. Біндзюль Іг. — касір Бел. Банку ў Вільні. Заняткі ў Банку пачыналіся а гадз. 10. Астроўскі, дырэктар Банку, прыходзіў заўсёды ў Банк а гадз. 1-ай, бо меў заняткі ў гімназіі. **Адв. Пятрусэвіч** — чаму Астроўскі выставіў вэксэль на 48 дал.? **Сьв.** Справа з гэтым вэксэлям прадстаўляецца гэтак. У канцы 1926 г., я, як касір, не запратаставаў двух вэксалёў на суму 48 дал. Астроўскі сказаў мне, што я буду за гэта адпавядаць, але, каб пазбавіць мяне прыкрасьці, выдаў сам вэксэль на 48 зл. З тых двух асоб, вэксэляў, якіх я не запратаставаў, адна ўжо зьвярнула сваю належнасьць, а што датычыцца другой, то справа знаходзіцца ў судзе. **Адв. Пятрусэвіч.** — Калі было найбольш грашавых перакazаў з Расеі? **Сьв.**—найбольш у 1927 г- **Адв. Пятрусэвіч**—ці была агнятрывалая каса ў Банку? **Сьв.**—была. **Адв. Пятрус.**—Каму Банк выдаваў пазычкі? **Сьв.** — сябрам Банку, якія прадстаўлялі пасьведчаныя войтам дакуманты, што пазычку могуць зьвярнуць. Няпраўдай ёсьць, быццам Банк пазычаў толькі сябрам Грамады. Банк выключаў з ліку сваіх сяброў, якія неакуратна плацілі сяброўскія ўзносы. **Адв. Пятрусэвіч.** Чаму, апрача друкаваных, былі і лінаваныя кнігі? **Сьв.** — бо гэта было многа дзешавей. **Адв. Пятрусэвіч.**—Які ўплыў на інтарэсы Банку мела прэсія ўладаў? **Сьв.** Зразумела, што інтарэсы пад уплывам прэсіі пагоршыліся, але Банк усё-ж такі функцыяваў і функцыянуе, ня гледзячы на ненармальныя абставіны. Гэта сьведчыць аб жывучасьці і патрэбе Банку ў сучасны мамэнт для беларускага народу.

Сьв. Сакалова—вучыц. Бел. гімн. ў Вільні. Астроўскі выходзіў з гімназіі ў Банк а гадз. 1, бо да гэтага часу меў лекцыі. **Адв. Пятрус.**—ці сьведцы вядома, што Астроўскі замяніў словы бел. нар. гімну „зладзеяў забіць“ на „навуку здабыць“? **Сьв.** — Так. Астроўскі наагул клапаціўся аб рэлігійным выхаваньні моладзежы. Пад яго кіраўніцтвам арганізоўваліся таксама розныя карысныя для вучняў гурткі, як напр. гістарычны, матэматычны і г. д. Клапаціўся таксама і аб наданьне правоў белар. гімназіі, матывуючы сваю проcьбу тым, што бел. абітурыенты ня маюць дзе падзецца, як толькі скончаць гімназію, бо дзьверы польскіх унівэрсытэтаў для іх зачынены.

Сьв. Уласаў—б. сэнатар, сьв. з боку абв. Тарашкевіча. Тарашкевіч імкнуўся да палепшаньня долі бел. народу ў рамах польскае Рэчыпаспалітае. Быў чалавекам заможным і мог мець ашчаднасьці. **Адв. Гонігвіль.**—Колькі школаў бел. (прыватных) было ў Польшчы? **Сьв.** — ад часу нямецкае акупацыі асталося 67 бел. школаў. Усе яны былі пазачыняны польскімі ўладамі. Цяпер Т-ва Школы ўтрымлівае бел. гімназіі. Польскія ўлады не адчынілі ніводнай бел. школы, хаця дэклярацый было зложана на 412 школ. Не далі таксама ніякіх правоў беларускім гімназіям, абітурыенты якія мусяць здабываць вышэйшую асьвету заграніцай, дзе іх прыймаюць. Многа іх для бел. руху зусім прападае. **Адв. Гонігвіль**—ці сьведка знае абв. Рак-Міхайлоўскага? **Сьв.**—памятую яго яшчэ, калі ён быў пастушком. Рак Міхайл. ад маладых гадоў цікавіўся белар. рухам і прыймаў у ім учасьце.

36 дзень працэсу Грамады 20./IV. 1928 г.

Сьв. Гэршковіч Х.—жыў недалёка ад парафіі Каўша. Ведае яго, як парадачнага чалавека.

Адчытваюцца далей паказаньні сьведак, якія ў сваім часе не зьявіліся на суд з розных прычын. Гэтак сьв. Мадзалеўскія Антон і Баляелаў кажуць, што абв. Ковіч намаўляў іх запісацца ў Грамаду і што калякі ня маюць ніякага права да беларускае зямлі. Лаяў прэзыдэнта Рэчыпаспалітае.

Сьв. Каспэрскі — канфідэнт з Глыбокага, бачыў, стаючы за плотам, як у памешканьні Сакалоўскага ў Глыбокім адбываліся нейкія сходы. Аб чым там гаварылася — сьведка ня ведае, бо прысутным ня быў.

Сьв. Бешунскі з пав. Ваўкавыскага ведае абв. Патоцкага. Патоцкі меў пераканаьні камуністычныя і меў уплыў толькі на жыхароў сваёй вёскі. Намаўляў запісвацца ў Грамаду.

Сьв. Грудзінскі—з в. Студзенікі, Ваўкавыскага пав. Вучань белар. гімназіі Магільніцкі арганізаваў гурток Грамады ў іх вёсцы. Ані абв. Шкодзіч, ані Шчыгліскі не зьяўляюцца камуністымі. Гэта яны самі-ж адзін раз падкрэсьлівалі. Мятла казаў, што дэманстрацыі ўстраіваць можна, але ня можна прылучацца да іншых зьвязкаў палітычных. Валошын таксама падкрасьляў, што Грамада зьяўляецца арганізацыяй легальнай і што, калі хто хоча ўступіць у яе, мусіць выпісацца з іншых партый. Складкі сябры ўносілі рэгулярна.

Па вычарпаньні сьведак Суд приступае да адчытаньня пратаколаў рэвізыяў. Першым адчытваецца пратакол рэвізіі ў Валошына, якая адбылася ў ночы з 14 на 15 І. 27 году ў памяшчэньні Цэнтр. Сэкрэт. Грамады ў Вільні (Вялікая вуліца), дзе пасол затрымліваўся. Г. зв. „pokój Wołoszyna“ зусім ня быў асабіста яго пакоем. Там затрымліваліся і іншыя паслы з Бел. С. Р. Грамады (Сабалеўскі). Знаходзіліся тут аднолькава, як рэчы б. пасла Валошына, так і Сабалеўскага і Цэнтр. Сэкр. Грамады. Дзеля таго, што сьледчы судзьдзя палічыў усе гэтыя рэчы, як належачыя да Валошына, апошні адмовіўся падпісаць пратакол рэвізіі. **Абв.** Валошын і Бурсевіч па запытаньні старшыні Суду Аўсянкі разьбіраюць, што да каго належыць. Паміж іншым знойдзена: 1) брашура — „Komuny rolne Wiślaka“, 2) Два лісты ў расейскай мове аб палітычных працэсах у Польшчы, 3) Ліст вязьняў палітычных аб катаваньнях, 4) Пратакол зьезду ў Косаве, на якім Р.-Міхайлоўскі даў справаздачу аб дзеяльнасьці паслоў Бел. Сял.-Раб. Грамады.

Абаронца абв. Каўша, адвакат Крыжаноўскі, просіць Суд далучыць да актаў справы некалькі дакумантаў. Суд некаторыя далучае.

Адв. праф. Пятрусэвіч складае Суду: 1) копію мэмарыялу да Міністра Асьветы ў справе наданьня праваў беларускім гімназіям, высланага Астроўскім і 2) некалькі пазваленьняў старасты ў Глыбокім, выданых абв. Стоціку на наладжаньне спэктакляў. Суд далучае копію мэмарыялу, а пазваленьне адкідвае.

Абв. Акінчыц — просіць Суд паклікаць яшчэ раз сьведкаў Баярскага і Латышонка, якія ня ставіліся ў сваім часе, а паказаньні якіх маюць вялікую вагу дзеля таго, што яны кажуць аб арганізацыі „bojówek“ і аб сяброўскай легітымацыі Грамады, як аб пропуску ў Расею. Суд, прызнаючы іх нестаўленьне за ўсправядлівёнае, пастанаўляе, аднак-жа, паклікаць іх яшчэ раз.

37 дзень працэсу Грамады. 21. IV. 28 г.

На апошнім пасэджаньні Суду (20. IV) закончыўся дапрос сьведкаў. Некалькі з іх (з боку абароны) не зьявілася. Не зьявіўся і пасол Яроміч з прычыны сьмерці сына.

Суд на нарадзе пастанавіў дапытваць тых сьведкаў, якія зьявяцца перад зачыненьнем судовага праводу.

У дню 21.IV Суд разглядаў рачавыя доводы, датычучыя абв. Тарашкевіча. Тарашкевіч выясьняе, што некаторыя выдаўніцтвы камуністычныя ён атрымаў ад аднаго з паслоў камуністычнае фракцыі. Аднaчасна абв. просіць Суд адчытаць адзін з яго артыкулаў пад загалоўкам „Заданьні Грамады“. Суд настанавіў адчытаць гэты артыкул, з якога вынікае, што першым заданьнем кожнага грамадзіста зьяўляецца праца над асьведамленьнем народным. Да вельмі важных пытаньняў залічае Тарашкевіч школьніцтва і наагул квэстыі культуральна-асьвятовыя.

Суд адчытвае далей тытулы прац савецкіх, знойдзеных пры рэвізіі, паміж якімі многа прац навуковых Бел. Дзяржаўнага Унівэрсытэту ў Менску. Над разгледжываньнем гэтых дакумантаў прайшоў увесь дзень.

38 дзень працэсу Грамады. 22. IV. 28 г.

Суд у далейшым цягу адчытвае пратаколы рэвізіі і акты агляду рачовых доводаў. Паміж іншым адчытваецца пратакол рэвізі, зроблены у пакоі № 26, займаным пачаткова Бел. Пасольскім Клюбам, а пасьля Бел. Сял.-Раб. Грамадой.

Абв. Р.-Міхайлоўскі выясьняе, што гэты пакой быў фактычна займаны й паслом Са-

Афганістан.

Падарожа па Эўропе караля Афганістану, якога называюць „афганскім Пятром Вялікім“ — дзеля яго рэфарматарскіх плянаў і энэргіі, зьвярнула асаблівую ўвагу ўсяго сьвету на гэты край, дагэтуль вельмі мала ведамы шырокай публіцы. Ад часу да часу толькі „афганскае пытаньне“ завастралася дый высувалася на чало міжнароднай палітыкі,—калі суперніцтва Расеі і Англіі ў Азіі пэрыядычна завастралася, часам, як гэта бывала, пагражаючы вайной.

Афганістан ляжыць паміж Расейскім Туркестанам і англійскай Індыяй, ды зьмяшчае ў сябе адзіны шлях, які лучыць расейскія валадзеньні з англійскімі, такім чынам афганскі кароль мае быццам у сваёй кішані ключ ад брамы, якую можа ў патрэбны мамэнт адчыніць ці зачыніць па свайму жаданьню — перад расейскай ці англійскай арміяй — у разе вайны між двума даўнімі ворагамі-канкурэнтамі ў Азіі.

І вось, цяпер, калі, з аднаго боку, цэнтр сусьветнай палітыкі ўсё больш перасоўваецца з Эўропы ў Азію, уцягваючы ўжо настала прачхнуўшыяся азіяцкія народы ў круг сусьветных падзей, а калі, з другога боку, вострая барацьба—канкурэнцыя СССР з Англіяй стала галоўным трывалым фактам, наваколі якога круціцца амаль ня ўся сусьветная палітыка, зусім зразумела, што гэты Афганістан высоўваецца таксама, — як кажуць,—„на авансцэну“, выклікаецца падзеямі да гістарычнага жыцьця, да сьведамай палітычнай ролі, вытвараецца сілай рэчаў трывалым чыньнікам у сусьветнай палітыцы. І, як заўсёды бывае,—гэтай новай гістарычнай аб'ектыўнай ролі, якую выклікаюць аб'ектыўныя, вонкавыя варункі, якія ўлажыліся наваколі спаўшага дагэтуль краю, адказываюць у пэўнай меры і ўнутраныя варункі: на чале краю знаходзіцца асоба, якая, маючы вялізарную ўладу, прадстаўляючы „волю і розум краю“, бярэ на сябе ролю рэфарматара, які мае задачай датарнаваць унутраныя сілы краю да тэй вонкава-гістарычнай ролі, якую край паклікаены адыграць—у „агульнай эканоміі і палітыцы сьвету“...

Быццам, як кажуць ды пішуць, такой асобай зьяўляецца Аман-Уллах.

Афганістан рубежыць — на поўначы з СССР, на захадзе з Пэрсіяй, на поўдні і на ўсходзе—з Бэлуджыстанам і Індыяй. Займае прастор у 558 тыс. кв. кілямэтраў, гэта значыць—вялікшы, як Францыя.

Дзеля таго, што ніякай статыстыкі, ані перапісу насяленьня ў краі не вялося, дый што значная частка насяленьня жыве ў горах, не прызнаючы ніякай улады — першабытным жыцьцём, ня ведама больш-менш дакладнай лічбы насяленьня краю. Лічаць „прыблізна“—ад 6 да... 12 мільён. насяленьня.

Цікава успомніць тутака, што Афганістан кожны раз зьвяртаў на сябе асаблівую ўвагу, калі тая ці іншая дзяржава, ваюючы з Англіяй, ставіла сабе задачу скіраваць удар на Індыю, на гэту найвялікшую скарбніцу Англіі.

Так,—яшчэ на пачатку XIX стагодзьдзя Напалеон, распачаўшы пляновую акцыю — зьніштажэньня сусьветнай сілы Англіі,—побач з байкотам яе марской таргоўлі, які меў забіць Англію эканамічна дый замарыць голадам яе насяленьне,—апрацаваў плян вялікага сухапутнага паходу на Індыю — праз Афганістан. Гэты плян быў, як ведама, адобраны на спатканьні Напалеона з расейскім царом Аляксандрам І, у Тыльзыце, калі абодва імпэратары заключылі мір і ваенны саюз проці Англіі.

Можна ўспомніць з значна ранейшых часоў, што—праз Афганіст. „браму“ адбыўся слаўны паход у Індыю Аляк. Македонскага.

Падобны-ж быў і плян Нямеччыны — захапіўшы выключныя ўплывы ў Турцыі дый пабудаваўшы чыгункавыя шляхі ад Канстантынопаля да Пэрсідзкага заліву, умацавацца ў Мэсапатаміі (знамяніты шлях „тры Б“, — Бэрлін—Багдат—Басфор), меў таксама канчальнай мэтай—дастацца сухапутным шляхам да англійскай Індыі — праз Пэрсію і Афганістан,—што зьявілася не апошняй прычынай Вялікай вайны. Дык у часе вайны ў Кабул, сталіцу Афганістану, зараз-жа зьявілася нямецкая ваенна-палітычная місія, якая хутка пачала выклікаць аружныя выступленьні афганцаў на расейскай і англійскай граніцах.

Асабліва гарачая канкурэнцыя паміж Расеяй і Англіяй у Афганістане пачынаецца пасьля крымскай вайны, калі Расея, пацярпеўшы ваеннае і дыпляматычнае паражэньне на эўрапэйскім фроньце сваей палітыкі, перакінула—сваю акцыю на фронт азіяцкі.

У цэлым радзе войнаў у Сярэдняй Азіі былі заваяваны вялізарныя абшары, у рэзультаце чаго Расея апынулася суседам Афганістану. Гэта страшэнна ўстрывожыла Англію, якая з пасьпеху ды страху нарабіла шмат глупстваў. Яна пачала ваенную акцыю Афганістану, каб забясьпечыць пад сваім панаваньнем гэтую „браму“ ў Індыю. Але вольналюбівы дый ваяўнічы народ ня даўся ў няволю, біў ды вырэзываў „да нагі“ ўсе шмат-тысячныя атрады англійскіх акупантаў, змусіўшы ўрэшце Англію кінуць думку аб заваяваньні краю. Пабітая Англія ўрэшце вывела свае гарнізоны з краю, дый падпісала з ім умову, паводле якой—прызнала яго „незалежнасьць“, а за пэўныя канцэсіі ў ім, а галоўнае — за абяцаньне аддаць над кантроль Англіі заграніЧную палітыку краю (чытай: зносіны з Расеяй) афганскія эміры атрымалі ад англійскага ўраду сталую „пэнсію“, ці „субсыдыю“ каля двух мільёнаў рупіяў. Але такая „незалежнасьць“ Афганістану, а фактычная служба Англіі падкупленых ёй эміраў не падабалася Расеі, і ў 1880 г. ізноў разыграўся новы акт барацьбы двух волатаў на гэтай афганскай „мяжы“ паміж імі. У першым-жа баі войска афганскага эміра было разьбіта расейскім. І ведамы ген. Скобелеў меў стаць на чале арміі — дзеля прадаўжэньня далей паходу аж у Індыю.

Але гэты Скобелеў, якога ваенных талентаў вельмі баяліся і англійцы і немцы, быў якраз — „учас“ атручаны ў Маскве. Ваенны запал расейскага ўраду неяк згас, і ўрэшце думка аб далейшым паходзе была кінута. З Англіяй было заключана паразуменьне. Англія прызнала ўсе здабычы Расеі ў Азіі; Расея зраклася захвату Афганістану, „незалежнасьць“ якога была ізноў гарантавана Англіяй, але ізноў Англія — ужо за значна надвышаную „субсыдыю“ афганскаму эміру — здабыла ад яго кантроль над заграніЧнай палітыкай краю (над умовамі з Расеяй). Так аставалася ўсё да Вялікай вайны, калі — пасьля кароткага пэрыяду англійска-расейскага супрацоўніцтва ў краі—проці нямецкіх уплываў—пачалася ізноў — ужо пры радавым урадзе — усьцяж узмагаючаяся барацьба паміж СССР і Англіяй у краі. Да апошняга часу ўплывы СССР у Афганістане амаль не цалком выціснулі англійскія. Радавыя інструктары рэфармавалі і азброілі афганскае войска; радавыя інжынэры будавалі ў краі шляхі, перадусім маючыя стратэгічнае значэньне дый лучачыя край з СССР; радавыя дыпляматы былі амаль ня выключнымі палітычнымі дарадцамі эміра Аманулаха. Выразам усяго гэтага і праявай новай незалежнасьці Афганістану і вызваленьня з-пад уплыву Англіі зьявілася адмова Аман-Уллаха ад англійскай субсыдыі — у 1921 г. Усе гэтыя пасьпехі радавая дыпляматыя здабыла—за той час, калі Англія, моцна завязнуўшы ў кітайскай дрыгве, не магла шмат часу аддаваць Афганістану. Аднак-жа—пасьля аднознай перамогі ды супакоеньня ў Кітаі,—асабліва-ж, калі, як пісалі ў свой час

балеўскім і рэчы, якія там знойдзены — яго уласнасьць. Адносна некаторых часопісяў, як напр. „Karpacka prawda", Р.-Міхайлоўскі кажа, што яны надсылаліся сябрам Бел. Пасольскага Клюбу. Далей Р.-Міхайлоўскі кажа, што рэчаў, якіх няма цяпер паміж довадамі рачовымі, а аб якіх пратакол кажа, што яны зьвернены абвінавачанаму за паквітаваньнем — ён не атрымаў і ніякага паквітаваньня не даваў.

Старшыня Суду Аўсянка выясьняе, што рэчы гэтыя могуць знаходзіцца ў дэпазыце турмы.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Польска-Літоўскія перагаворы.

8 траўня адбылося ў Коўне першае паседжаньне польска-літоўскай камісіі ў справах бясьпечнасьці і адшкадаваньняў. Камісія падзялілася на 2 падкамісіі: бясьпечнасьці і адшкадаваньняў. Польская делегацыя даручыла літоўскай два праекты — трактату аб узаемным ненападзеньні і арбітражнай канвэнцыі (умовы аб палюбоўных судох). Старшынёй польскай делегацыі — п. Голубко, начальнік усходняга аддзелу мін. загр. спраў; старшынёй літоўскай — п. Балутыс.

Як данасяць тэлеграмы, на канфэрэнцыі „пануе добрая атмасфэра".

Пасьпешнае ўхваленьне бюджэту.

Газэты падаюць, што паміж Прэзыдэнтам Польскае Рэспублікі і старшынёй Сойму адбылася канфэрэнцыя ў справе як найхутчэйшага ўхваленьня Соймам бюджэту.

Пасьля гэтага старшыня Сойму Дашынскі адбыў у гэтай справе нараду з старшынёй бюджэтнай камісіі пасолам Быркай, на якой пастаноўлена імкнуцца да таго, каб Сойм ухваліў бюджэт найпазьней да 15.VI г. году. Пасьля гэтага прадбачаецца доўгія вакацыі Сойму.

Выданьне суду камуністычнага пасла Сахацкага.

10-га г. месяца на паседжаньні рэгуляміновай соймавай камісіі пастаноўлена 7-мі галасамі проціў шасьці выдаць суду камуністычнага пасла Сахацкага.

Справа выданьня суду другога пасла Бачынскага, укр. радыкала з прычыны падачы 7 галасоў за выданьне, а 7 проці, адложана да паразуменьня старшыні гэтай камісіі з старшынёй Сойму.

Добра лічыцца буржуазія з працоўнымі! (на пачатку, а што далей будзе?).

Голас П.П.С. у дэфэнзыве.

На жаданьне „Robotnika" органу П.П.С., Бэлдзіцкая падала у Варшаўскай прэсе прозьвішча пасла з ППС, якому яна закідае супрацоўніцтва з дэфэнзывай. Пасьлом гэтым яна называе ведомага пэпээсоўскага дзеяча Маліноўскага. На гэта Маліноўскі абвясьціў у „Работніку", што бачыў Бэлдзіцкую некалькі разоў, і калі пераканаўся, што яна хоча ад яго даведацца, што робіцца ў ППС, мусіў „вельмі энэргічна" развітацца (pożegnać się). Гэтую справу Маліноўскі скіраваў у суд.

Газэты-ж падаюць, што іх „składnad" паведамляюць, што ў гэтай справе будзе скліканы маршалкаўскі суд.

Пэўна-ж! — свой сваёго абароніць!

Вызваленцы ў „опале".

Група паслоў і сэнатараў, кавалераў „Virtuti Militari" („Георгіеўскіх" кавалераў) пастанавіла зьвярнуцца да Ураду гэтага ордэну з прапазыцыяй, адабраць крыж гэтага ордэну ад пасла Багінскага (Вызв.), з прычыны яго прамовы 9 траўня на бюджэтнай камісіі, пры разгляданьні бюджэту Міністэрства Унутраных Спраў.

Роспуск 3-х класаў гімназіі за байкот сьвята 3-га траўня.

Вучыцялі львоўскай гімназіі ў Станіславове распусьцілі 8, 7, 5 і частку 4 клясаў гэтай гімназіі за байкот вучняў гэтых клясаў дзяржаўнага польскага сьвята 3-га траўня. Спэцыяльная камісія, высланая львоўскім куратарам, сьцьвярдзіла, што прычынай гэтаму былі агітатары „У.Н.Д.О. („Glos Prawdy" № 129).

Заграніцай.

„Хімічныя манэўры" радавай арміі—на заходнім пагранічны.

З Рыгі данасяць, што ў часе незад. манэўраў адбыліся вялікія манэўры радавай арміі на заходнім пагранічы будуць рабіцца спробы „хімічнай атакі" — з помачай новых гатункаў труючых газаў.

Польска-радавая чыгункавая канфэрэнцыя.

15-га траўня ў Кракаве мае распачацца польска-радавая канфэрэнцыя ў справе ўрэгуляваньня чыгункавай камунікацыі паміж абодвума краямі.

Як француcкі ўрад хоча лячыць „эльзаскую хваробу".

Не чакаючы прысуду суда ў справе эльзаскіх аўтанамістаў, Пуанкарэ асабіста паехаў у Эльзас, каб на месцы — ня толькі зьвярнуцца з супакойваючымі прамовамі да насяленьня краю, якое — хуна незадаволена цэнтралістычнай палітыкай французкага ўраду (чаго даво выраз і доказ — выбраньне 3 пасоў—аўтанамістаў), але і асабіста заняцца дакладным высьвятленьнем прычынаў нездаволеньня, абяцаючы даць поўнае задаволеньне ўсім слушным дамаганьням насяленьня „красовага краю". Пуанкарэ мае заразжа назначыць асобнага міністра для спраў гэтых правінцыяў, выбраўшы яго з „найбольш разумных, спакойных і шляхотных лічнасцяў", які-б здолеў здабыць давер насяленьня. Такое раненьне Пуанкарэ вітаецца роўна правіцай і лявіцай.

Левая француская прэса слушна кажа пры гэтым, што — „перад тым, як шукаць здрады дый „вонкавых ўплываў" на сумлённую ляяльнасьць насяленьня новадалучанага краю, трэба добра пашукаць, — унутраных, мясцовых прычынаў усіх гэтых сумных дый непажаданых зьявішч... Такім чынам француская ўлада мае — ня толькі судзіць, але і палітычна лячыць справу. Ці вылячыць, гэта—іншая рэч.

Цікаўная прамова Штрэзэмана.

Міністар Штрэзэман сказаў у Надрэніі прамову, якая была азначана і прадвыбарнай прамовай яго, як кандыдата партыі „людоўцаў" і адказам кіраўніка нямецкай заможнай палітыкі на „эльзаскія" прамовы Пуанкарэ. Штрэзэман заклікаў, каб немцы, асабліва ў Надрэніі, захавалі нацыянальнае адзінства. Міністар назваў „нягоднымі" тыя падазрэньні, якія пускае заграністая прэса, — быццам немцы ня думаюць шчыра спаўняць свае абавязкі, накладзеныя трактатам у Лёкарно, але ўсьцяж рыхтуюцца да „рэваншу" (вайны для адабраньня назад страчанага). Міністар выхваляў сваю „палітыку Лёкарно", якая ня ёсьць палітыка слабасьці, але ёсьць „палітыка міру і вольнасьці над Рэйнам". Увайшоўшы ў склад Лігі, казаў ён, Нямеччына дала доказ сваей мірнай палітыкі і даверра, але даверые і мірная палітыка павінны быць узаемнымі—бо-ж „мір, абапёрты на штыкох дый на прымусова накінутых трактатах, ніколі ня трывае доўга. Утрываленьне-ж яго можа наступіць толькі — „на падставе праўдзівага міру і запраўднага паразуменьня".

Кажучы аб тактыцы сваей партыі дый аб прышлай коаліцыі ў парляманьце, Штрэзэман заявіў, што „людовая партыя" ня будзе згары зьвязывацца ні з якой партыяй, пакідаючы сабе вольныя рукі.

Верасьнёвы агульны збор Лігі Нацыяў.

Чарговы старшыня Рады Лігі Нацыяў разаслаў таксама ўсім дзяржавам — сябром Лігі запрашэньне на 9 сэсію агульнага збору Лігу Нацыяў, якая распачнецца 3-га верасьня г. г.

Праграма сэсіі прадбачыць, як звыкла,— справаздачу Рады, сэкрэтарыяту і камісіяў Лігі, паміж іншым камісіі разбраеньня, камітэту бясьпечнасьці і арбітражу і іншае. Агульны збор Лігі разгледзіць дзеяльнасьць Лігі за ўвесь 1927 г. У канцы збор Лігі выбярэ 3 нясталых сяброў Рады і новага судзьдзю ў Міжнародавы Трыбунал у Гаазе.

Сэсія Рады Лігі Нацыяў.

Чарговы старшыня Рады Лігі Нацыяў разаслаў урадам усіх дзяржаў—сяброў Лігі, запрашэньне на сэсію Рады Лігі, якая пачнецца 3-га чэрвеня.

У праграме чарговай вясеньняй сэсіі Рады стаяць справы — справаздача камісіяў і сэкрэтарыяту аб выкананьні пастановаў Рады, і працы Лігі за ўвесь 1927 г. паміж іншым—камітэту бясьпечнасьці і арбітражу.

Вальдэмарас—аб перагаворах з Польшчай.

Літоўскі прэм'ер на канфэрэнцыі з заграністымі журналістамі высьвятляў справу польска-літоўскіх перагавораў. Ён заявіў, што судзіць аб пасьпеху перагавораў можна будзе толькі пасьля таго, як скончыцца праца ўсіх 3-х камісіяў. Тады рэзультаты гэтай працы разгледзіць другая агульная канфэрэнцыя польскай і літоўскай дэлегацыяў, якая здолее, трэба думаць, сабрацца ў тым-ж Кэнігсбэргу—у ліпні, а можа і яшчэ раней.

Найцяжэйшая справа, гэта справа Вільні. Але вырашыць яе трэба няўхільна, казаў прэм'ер. Бо-ж бяз гэтага немагчыма канчальнае вырашэньне ўсіх іншых спраў дый агульнае паразуменьне з Польшчай.

Вальдэмарас едзе ў госьці да англійцаў у Лёндан.

Вальдэмарас запрошаны Чэмбэрленам у госьці ў Лёндан, атрымаў стуль і просьбу прачытаць лекцыю ў Каралеўскім Інстытуце Даесьледу Міжнародавых Стасункаў — аб польска-літоўскіх адносінах. Вальдэмарас у канцы траўня едзе ў Лёндан. Але ці запраўды толькі прачытаць лекцыю?!

„Манархія ў Літве"?

Адна з ковенскіх газэтаў даносіць, быццам Вальдэмарас мае—у дзень 10-тых угодкаў існаваньня незалежнай Літвы — выдаць маніфэст, у якім мае абвясьціць у Літве манархію.

Рымскі папа даў „наганяй" літоўскім біскупам?

Урадавая літоўская прэса піша, што прыехаўшым у Рым — з скаргай на Вальдэмараса — літоўскім біскупам Папа рашуча парадзіў—не мяшацца ў палітыку.

З Сойму.

Няспадзяванка (?) на паседжаньні бюджэтнай камісіі Сойму.

На папалуднёвым паседжаньні 10. V. г. г. бюджэтная камісія прыступіла да разгляду бюджэту Міністэрства Унутраных спраў, прэлімінаваныя даходы якога 22 мільёны злотых, а расходы 223 мільёны злотых.

Па прамове справаздаўцы (пасла Бырка з Б. Б.), у дыскусіі першы ўзяў голас пасол Багіньскі (Вызвал.), які сцьвярдзіў, што адносіны адміністрацыйных уладаў да жыхараства стала пагаршаюцца: „Настаўленьне ў часе выбараў цэлага апарату для адной партыі зрабіла нябывалую завіруху (zamęt). Урад не перабіраў у сродках у гэтай апецы над адной партыяй. Ламана ўставы, няпраўна забараняна наладжываньне легальна заяўленых перадвыбарчых вечаў. З спэцыяльна ў гэтай мэце выпушчаных з турмаў грамадзкіх шумавінаў (szumowin) утворана „боюўкі". Стасавана мэтод перакупства і дэмаралізацыі, якога дагэтуль яшчэ ня было ў Польшчы". Прамову сваю пасол Багіньскі закончыў дэманстрыўным унёскам: скрэсьліць гэты 4 мільёны фундуш.

Старшыня, пасол Бырка (Б. Б.) зьвяртаецца да паслаў з просьбай, каб на бюджэтнай камісіі не вялі дыскусіі аб выбарах, бо трудна будзе закончыць камісію ў вызначаным часе. Захоўваньне свае талумачыць націскам з боку свайго клюбу (як кажа прэса), але сьцісла паразуменьнем з маршалкам Сойму.

Пасол Прагэр (ППС). Разумею п. старшыню ў тым духу, каб не прамаўляць лішня доўга, а не каб не гаварыць аб бюджэце з палітычнай точкі гледжаньня.

Пас. Бырка. Я ўжо выясьніў, што камісія згадзілася, што ня будзем вясьці дыскусіі аб выбарах.

Пас. Прагэр. Не адмаўляю міністэрству заслугаў у ўставадаўчай дзеяльнасьці. Затое ўся гэтая дзеяльнасьць йшла ў кірунку рэпрэсіяў, а не рабіла ніякіх высілкаў у кірунку пэўных гарантыяў асабістай вольнасьці і абароны грамадзяніна перад бясправўем.

Ня можна нам замкнуць вуснаў у выражэньні нашай апініі, што час (okres) гэтых выбараў быў часам (okresem) гвалту, выходзячага якраз ад тых органаў, якія павінны бараніць грамадзяніна перад гвалтам. Хачу даць некалькі прыкладаў.

Пасол Бырка. Прашу прытарнавацца да таго, што мы прынялі, што факты і прыклады будуць паданы на другой камісіі. Іначай перарву паседжаньні і паразумеюся з мар. Сойму, як маюць вясьціся абрады ў бюджэтнай камісіі.

Пас. Прагэр. Мой клюб ня ўхваліць крэдыту для тых органаў паліцыі, якія ў 36 абводзе дамовымі рэвізіямі і канфіскатай картак з нумарам...

Пас. Бырка. Заклікаю пана да рэчы. (Шум). Калі будзеце шумам затрудняць вядзеньне абрадаў Камісіі...

Пас. Зарэмба. Пан таксама ня мае права тэрорызаваць камісію.

Пас. Прагэр. Далей падае прыклады.

Пас. Бырка. Адбіраю ў пана голас.

Пас. Зарэмба. Пан ня мае права.

Пас. Ратай. Калі Бюджэтная камісія мае быць арганічанай да працы чыста рахунковай, то гэта ў многа разоў лепш за нас зробяць спэцыялісты па рахунках. Можам зусім не нараджацца, але ня можам нараджацца з гэтым арганічэньнем, якім не даваляецца ўзасадніць прапазіцыі і выказаць сваі пагляды.

Пас. Бырка панавіў сваі просьбы, каб не чапаць справы выбараў і агульнай палітыкі Ураду, калі гэта ня зьвязана сьцісла з бюджэтнымі пазіцыямі. Калі-ж пасол Зарэмба адказаў, што сябры камісіі ня могуць згадзіцца на гэта, старшыня (п. Бырка) адлажыў паседжаньне.

—·—

Як бачым, дык польскія ўгадоўцы пачалі (ці на доўга?!) нейкую гульню ў апазіцыю да свайго буржуазнага ўраду.

Ці ня хочуць толькі ППС-ы ў гэтай „гульні ў апазіцыі" абмыць ў вачах працоўных масаў рукі ад работніцкай крыві!?

Наша хроніка.

Да ведама беларускіх радных. Віленская Белар. Гімназія з прычыны свайго цяжкага матэрыяльнага стану зьвярнулася да гмінаў, з якіх паходзяць вучні гэтай Гімназіі, з просьбай матэрыяльнай помачы. Просьба гэтая наступнага зьместу:

Да Ураду . . . . гміны

. . . . павету.

Віленская Беларуская Гімназія, даючы сярэднюю асьвету дзецям у пераважаючай большасьці беларускіх сялян і пры гэтым сялян бедных і знаходзячыся ў вельмі цяжкім матэрыяльным палажэньні, ня мае магчымасьці памагчы матэрыяльна гэтым вучням. Дапамога-ж гэтая для іх неабходна, бо інакш яны будуць пазбаўлены магчымасьці вучыцца далей у сваей роднай Гімназіі. Дзеля ўсяго вышэйсказанага Віленская Бел. Гімназія зварочваецца з ветлівай просьбай да Гміннага Ураду аб выасыгнаваньні пасільнай дапамогі для падтрыманьня наступных беларускіх вучняў, якія паходзяць з Вашае гміны: . . . .

. . . .

Дырэкцыя Віленскае Беларускае Гімназіі спадзяецца, што Гмінная Рада не адмовіць у гэтай просьбе, маючай на мэце высокую справу распашырэньня асьветы ў роднай мове сярод беларускага сялянства.

Дырэктар (—) С. Паўловіч.

Сэкрэтар (—) у. Лукашевіч.

Гэткія просьбы высланы ў наступныя гміны: ў Смаргонскую, Крэўскую, Ашмянскага пав-ту; Дуброўскую—Сакольскага павету; Шэрашаўскую, Лінаўскую, Пружанскую—Пружанскага пав.; Лугамавіцкую — Валожынскага пав.; Нова-Пагостаўскую, Богінскую—Браслаўскага пав.; Бэрштанскую, М.-Берастаўіцкую, Лашанскую, Скідэльскую, Азерскую, В.-Эйсмантоўскую, Крынскую—Горадзенскага павету; Варэйскую Ізабэлінскую, Лыскаўскую—Ваўкавыскага павету; Ястрабскую, Мядзьведзіцкую, Ляхавіцкую, Моўчадзкую — Баранавіцкага пав.; Старавейскую, Чамерскую, Казлоўшчынскую, Жыравіцкую, Міжавіцкую—Слонімскага павету; Вішнеўскую, Касьцяневіцкую, Крыніцкую, Вайстамскую, Будслаўскую, Жодзішскую—Вялейскага павету; Глыбоцкую, Докшыцкую, Празароцкую — Дзісьненскага павету; Седліскую, Ліпнішскую, Дакудаўскую, Васілішскую — Лідзкага павету; Мядзельскую, Жасьнянскую —Пастаўскага павету; Сьвержанскую, Ярэміцкую — Пастаўскага павету; Палачанскую—Маладэчанскага павету.

Ад рэдакцыі: Мы з свайго боку горача

газэты, Комінтэрн перанёс сваю азіяцкую цэнтралю якраз на граніцу Афганістану, маючы праз яго завастрыць сваю працу ў Індыі, Англія зьвярнула асаблівую ўвагу на Афганістан, паставіўшы за ўсякую цану выціснуць з яго ўплывы СССР, паграджаючы сацыяльным спакою і панаваньню англійскай буржуазіі ў Індыі.

І вось — якраз у такі найбольш драматычны мамэнт Аман-Уллах пачаў сваю „пятроўскую" падарожу у Заходнюю Эўропу. Цікаўна адзначыць, што яго пераезд праз Індыю—пераварнуўся ў адну суцэльную маніфэстацыю з боку насяленьня ў яго чэсьць, як саюзьніка і прыяцеля СССР і ворага Англіі, а перадусім, як павадыра народу, які патрапіў сам скінуць англійскае ярмо. Бо-ж—усе карэспандэнты з Індыі аднолькава пішуць, што не насяленьне, ні маючы мужскога ваяўнічага характару афганцаў, усе надзеі свайго вызваленьня з-пад панаваньня Англіі, ускладае на дапамогу СССР, мае вялізарны папулярнасьці ў Індыі.

З усяго сказанага—ясна, што гасьціны Аман-Уллаха ў Англіі страшэнна непакоілі радавы ўрад. Што зрабіў афганскі ўладар у Лёндане, дакладна ня ведама. Весткі аб тым, быццам там была падпісана „ваенна-палітычная ўмова, скіраваная проці СССР, аказаліся, як і трэба было думаць, непраўдзівымі. Можна толькі напэўна сказаць, што з боку багатай і магутнай Англіі кінута было на „афганскую карту" ўсё, што толькі было ў распараджэньні яе ўраду.

Што ўдасца зрабіць—каб паралізаваць англійскі ўплыў—радаваму ўраду ў часе візыты Аман-Уллаха ў Маскве, таксама няведама. Але трэба думаць, што супраць і асьцярожны валадар новазгуджанай да важнай палітычнай ролі дзяржавы будзе — да якога рашучага мамэнту—балансаваць паміж абодвума канкуруючымі волатамі, здабываючы ад абодвух вялізарныя зыскі да выгады! Скольні часу пройдзе да гэтага „рашучага мамэнту", таксама цяжка сказаць. Але што гэта мамэнт, мамэнт здабыцьця індусамі незалежнасьці дый вызваленьня з-пад англійскага панаваньня, наступіць, і можа навет—і ня ў вельмі доўгім часе, гэта-ж пэўна. Дый тады пэўна-ж афганскі народ выкажа сябе прыяцелем—не англійцаў, але індускага народу. А можа навет і — адыграе ў гэтым вызваленьні індусаў і больш актыўную ролю, як гэтага спадзецца насяленьне Індыі.

Адраджэньне ці нарадженьне Афганістану—чарговы этап у адбываючымся на нашых вачох адраджэньні ці абуджэньні з векавога сну азіяцкіх народаў.

Пачалі гэты вялізарнай важнасьці гістарычны працэс туркі, па іх пайшла Пэрсыя, пасьля заварушыліся арабы. Ня кажам ужо аб кітайцах. Арабы, можа, найбольш магутны народ, які цягнецца вялізарным пасам ад Атлянтыцкага акіяну—праз паўночную Афрыку і Аравію аж да Пэрсыдзкага заліву. Народ гэты парэзаны дый падзелены паміж рознымі імпэрыялістычнымі дзяржавамі — Гішпаніяй, Францыяй, Італіяй і Англіяй. Але ў апошні час пачынаецца ня гэго нацыянальнае аб'яднаньне і—згодная, пляновая акцыя ў кірунку адраджэньня і вызваленьня. Мароккская вайна, барацьба Эгіпту за поўную,—не „англійскую" незалежнасьць, аб'яднаўчая дый вызваленчая акцыя арабскіх плямёнаў у Аравіі, роля вахабітаў,—усё гэта праявы імкненьня да гістарычнага жыцьця арабаў. І усё гэта страшэнна пагражае англійскаму панаваньню перадусім—на англійскіх шляхох у Індыю, якія асабліва сьцеражэ Англія. У тым-жа напрамку — пагрозы англійскаму панаваньню ў Індыі—ідзе і абуджэньне Афганістану.

Ці і як выкруціцца Англія з пагражаючай з усіх бакоў ёй „усім асабліва абудзаванай" сусьветнай дзяржаве небясьпечнай развязкі, аб гэтым перадусім можа нам гісторыя пакажа ў бліжэйшых дзесяцілецьцях.

заклікаем беларускіх радных прыняць гэтую справу пад увагу і неадступна стаяць на тым, каб гэтыя дапамогі былі праведзены ў гмінным бюджэце.

Агульны сход Т-ва Помачы Пацярп. ад вайны. Камітэт помачы пацярпеўшым ад вайны гэтым паведамляе ўсіх сваіх сяброў, што дня 31 траўня г. г. у памешканьні Віленскай Беларускай Гімназіі (Вострабрамская 9) у 6 гадзін увечары адбудзецца Агульны Сход усіх сяброў Камітэту.

Павестка дня: Перадача Беларускаму Дабрадзейнаму Т-ву ўсіх функцый і маемасьці Камітэту помачы пацярпеўшым ад вайны.

У выпадку, калі ў 6 гадзін не зьбярэцца патрэбны для кворума лік сяброў, паседжаньне адбудзецца праз гадзіну (ў 7 гадз. увечары) і будзе лічыцца правамочным пры ўсялякім ліку сяброў.

Урад Камітэту.

З Бел. Навукова Т-ва. У нядзелю 13 траўня адбылося паседжаньне Прэзыдыуму Белар. Навуковага Т-ва. Пастаноўлена прыступіць да канкрэтнай працы над зьбіраньнем засобаў для будоўлі „Дома Беларускай Культуры". Дзеля гэтага намечаны зьмест адозвы да беларускіх інстытуцыяў, культурных дзеячоў і прыхільнікаў беларускай культуры наагул з просьбай аб магчымай дапамозе. Пастаноўлена адчыніць у Бел. Каап. Банку рахунак на будоўлю Дома, а таксама паставіць спэкталь, як першую цагліну на Дом Культуры.

Суботнік у Віл. Белар. Гімназіі. У суботу, 12 траўня, адбыўся суботнік-вечарына, на якім вучнямі згуляна п'еса „Чорт і баба" і хор пад кіраўніцтвам гр. Шырмы праспяяў некалькі песьняў ў новай гарманізацыі. Пасьля гэтага адбыліся скокі да 12 гадзіны ночы. Як п'еса, гэтак і хор выканалі свае ролі ў агулу сярэдня. Але лічную публіку, якая ўжо даўно бачыла беларускія спэктаклі—гэта зусім задаволіла. Відаць—патрэбна пастаноўкі большых спэктакляў.

Хваля бураў у Зах. Беларусі. Апошнімі днямі над Заходняй Беларусяй пранясьліся апусташаючыя буры.

Так 9 г. месяца на абшары Дзісьненскага павету пранеслася вялікая бура, якая пазрывала тэлефанічныя злучэньні.

У Пастаўскім-жа павеце бура за 15 мінут зрабіла вялікія шкоды. Так: у Варанаеўскай воласьці наважна ўшкоджана 4 жылыя дамы і 14 гаспадарскіх забудаваньняў, з якіх бура пазрывала дахі і стрэхі. У маёнтку Полава, гэтай-жа воласьці, валючаяся стадола моцна прыдушыла жыхара вёскі Бэлькі Язэпа Бярэскага і паламала каню ногі. Агульныя страты выносяць больш 20.000 злотых. На абшарах Лучайскай воласьці бура пазрывала стрэхі з будынкаў бязмала ў усей мяйсцовасьці, некалькі-ж будынкаў зьнесена бураю зусім. На дарогах бура павывярачвала прыдарожныя дзеравіны. Падробязных даных аб выніках буры яшчэ няма. Выпадкаў з людзьмі ня было. На абшарах Дунілавіцкай воласьці ў розных мяйсцовасьцях бура сарвала стрэхі з 236 будынкаў. Выпадкаў з людзьмі ня было. Страты неакрэсьленыя.

Апрача ўшкоджаньня будынкаў, бура пазрывала тэлефанічную сувязь.

Каля Радашковіч бура зрабіла вялікія шкоды, між іншым забіла аднаго пастуха і 6 авец.

У Стаўпцах бура вырвала вялікае акно з касьцёла.

Страляніна на Радавай граніцы. 11-га г. месяца на польска-радавай граніцы, блізка мястэчка Івенца пачалася страляніна паміж К.О.П. і няведамай „бандай", прабаваўшай перайсьці на бок Польшчы. Пасьля доўгай страляніны, у якой быццам выявілася, што бандытам памагалі радавыя пагранічнікі, банда адступіла.

Камуністычная літаратура і сьцяг. Як падае „Кур. Віл." № 106, на гасьцінцы Эйшышкі — Радунь, блізка м. Эйшышкі камуністы раскідалі шмат нелегальных камуністычных газэт „Чырвоны Штандар" і адозваў, выданых Камуністычнай Партыяй Заходняй Беларусі, якія заклікаюць людносьць да абароны „Грамадаўцаў", адданых пад суд.

У раёне м. Острына на тэлефанічным слупе быў вывешаны камуністычны сьцяг.

Банда з Сьвянцяншчыны ўцякла ў Літву. Як падаюць газэты, банда, нядаўна напаўшая на мёнтках Лугі ў Сьвянцяншчыне, была значна больш, як прыпушчалі. Апрача ўзбраеньня ружжамі і рэвальвэрамі, яна была ўзброена і ручнымі гранатамі і апрача пешых, было 3 конных. У пагоні за гэтай бандай бралі ўдзел аддзелы К. О. П., паліцыі з куляметамі і трохня развядкая брыгада з Вільні. Пагоня нагнала банду блізка літоўскай граніцы, на лясістым і балотным абшары, што быццам перашкодзіла яе злавіць. У часе пераходу граніцы паміж бандай і пагоняй пачалася страляніна, у часе якой бандытам памагала літоўская пагранічная варта.

Ліквідацыя камуністаў у Горадні. Газэты падаюць аб ліквідацыі Камуністычнай Партыі Заходняй Беларусі ў Горадні, якая, як вестак газэт, ад доўгага часу працавала на абшарах Горадзеншчыны. У часе ліквідацыі арыштавана ў Горадні і павеце 25 чалавек, быццам пераважна жыдоў. Пры арыштаваных знойдзена (выдаючае буржуазнай прэсы) кампраміруючыя дакументы, у поста ці камуністычнай „бібуле" і абшырную карэспандэнцыю з камітэтам у Маскве; апрача гэтага, устолена, што да Горадні належала і частка віленскіх камуністычных камітэтаў. Арыштаваныя пасадзілі ў... кожны ведае куды.

Арыштаваньне камуністкі ў Вільне. Газэты падаюць, што на вагзале ў Вільні арыштавана некая Рабіновіч, быццам дэлегатка варшаўскай камуністычнай партыі, прыбыўшая ў Вільню спэцыяльна дзеля справаздачы з першамайскага сьвяткаваньня працоўных у Варшаве.

„Выбрыкі" камуністаў. „Кур. Віл." падае, што ў Стар. Сьвянцянах невядамыя асобы вывесілі камуністычны сьцяг на коміне дому, дзе пражывае старшыня прафэсіянальнага саюзу работнікаў адзежавага прамыслу. Сьцяг зьняла паліцыя.

Ліквідацыя „groźnej" камуністычнай арганізацыі. Як падаюць буржуазныя газэты („K. Wil." № 101), улады бесьпячэнства арыштавалі раёнавы камітэт Камуністычнай Партыі Заходняй Беларусі, працуючай на абшарах Горадзенскага і Лідзкага павету. Як кажуць, гэтая арганізацыя мела сваіх злучнікаў (łączników), праз якіх утрымлівала сталы кантакт з Менскам. Пры рэвізіях быццам знойдзены кампраміруючыя дакументы, у сувязі з чым арыштавана каля 40 чалавек, прозьвішчы якіх трымаюцца ўтайне.

Вялікія пажары ў Лідчыне. У Лідчыне некалькі дзён таму выбухлі вялікія пажары, ад якіх у м-ку Трокелі згарэла 21 будынкаў, у вёсцы Н.-Дзерасьне—30 будынкаў і ў Дварчанах — 23 будынкі.

Забастоўка ў Сіоністаў. У камітэце сіоністычнай арганізацыі ў Вільні выбухла забастоўка з прычыны нявыплачваньня жалаваньня працаўнікам.

Будуйма самы, што нам патрэбнае,—будуйма свае ўласнае беларускае! На сябе толькі майма надзею! Нашая будучыня—толькі ў нашых руках!

Новы.

Цікавы суд.

Сакавіка 31 дня ў Альшынцы пры Іліі быў суд, на які былі пакліканы 18 чалавек з вёскі Лаўцэвіч Хацэнчыцкай гміны.

Абвіняліся яны за парубку ўрадавага лесу ў пачатку 1926 году з парцэляцыяй маёнтку Лоўцэвіч, абвінялі іх аж 3 гаёвых, якія, відочна, надта стараліся абвініць іх, бо даказывалі, што гэты лес найбліжэй знаходзіцца каля вёскі Лаўцэвіч, сьляды былі толькі да яе, а так-жа, як кралі ўрадавы лес, перасталі езьдзіць у заработкі вазіць дровы да Раеўкі. Дзіва! так падрабязна ведалі аб парубцы, а злавіць каго ў лесе і дамерыць пнёў ім ня прышлося. Абвінавачаныя ў апраўданьні паказывалі, што гэтымі гаёвымі падлічаны тыя пні, што давалі на будову мастоў (8) васьмі ў 25 годзе і тыя, за якія людзі ўжо былі над судом, як напрыклад Ксеня Баран, Ліпскі, Кульбіцкі, Грынкевіч, Ярашэвіч і іншыя; таксама мусіць дабаўлена з парубак, якія былі зроблены ў 1917 годзе падчас народнага права, бо налічана аж 443 пнёў, а калі ў каго было запісана знойдзенае на двары падчас рэвізіяў, то яно не дамяралася, хоць гаспадар гдзе яго купіў паказываў квіт; прасіў туды схадзіць і палічыць іх, то яны ні на што не зважалі. Але відзячы, што ня добра даказана і што не асудзяць, гаёвыя суд адлажылі, бо ведама-ж за 2 гады не надумаліся, як лепш паказаць, каб абвініць іх. Ды яшчэ падалі ў сьведкі паліцыянта, які быў пры учоце дроў на дварох, а можа ён каго і злавіў пры гэтакай вялікай парубцы, аб якой гаёвым было вядома, але нашто лавіць ды мерыць, калі гуртом лепш, відаць, што і судзьдзі хацелася абвініць іх, бо з імі паступаў ня людзка, не даючы ім што небудзь сказаць у апраўданьне, ну, ведама-ж, як з зладзеямі, а можа яшчэ і „палітыкамі", бо разам у адным пратаколе аж 18 чалавек.

Падслухаўшы.

КАРЭСПАНДЭНЦЫ.

Чэсьць Вам!
(Слонімшчына).

У аўторак 17.IV-28 году на трэці дзень праваслаўнага Вялікадня ў вёсцы Касьцянёх, Чамерскай гміны, Слонімскага павету, адбыўся спэктакль-вечарына,ладжаны Касьцянеўскім Гуртком Т-ва Бел. Школы. Была пастаўлена п'еса ў 2-х актах Янкі Купалы „Паўлінка" разам з „Заручынамі".

Агулам, уважаючы на ўсе абставіны, як матэр'яльныя, так і духовыя артыстаў, трэба сказаць, што „Паўлінка", а разам і „Заручыны" былі згуляны даволі ўдала. Ведама, у некаторых артыстаў былі пэўныя, і навет паважныя, недахопы. Але, каб на вёсцы згуляць такую п'есу, як „Паўлінка", без недахопаў, дык гэта надзвычай трудна.

Найляпей выканала роль Паўлінкі—Мар'я Легець. Тут, можна сказаць, ня было ніякіх заганаў, як з боку мастацкага, так і з інш. Гэтая маладая дзяўчына сваім гарачым сэрцам зусім зразумела, зусім адчула настрой, перажываньне Паўлінкі. Яна дала характэрны абраз маладое вясковае дзяўчыны, у душы якой гарыць ня толькі жаданьне каханьня, але і імкненьне да новага, лепшага жыцьця, якое (імкненьне) у душы яе пакінуў вучыцель з новымі сьветлымі ідэаламі—Сарока. Таксама вельмі мастацка яна адпяяла песьні, якія проста зачароўвалі прысутных. У будучым з яе можна было-б спадзявацца добрай артыстычнай сілы.

Далей надта добра была выканана роль Якіма Сарокі—Лаўрыком Якімчыкам. Ён зусім ясна прадставіў сабою тып маладога вучыцеля-народніка, які, пазнаўшы гора працоўнага люду, аддае ўсе свае сілы, усю энэргію на вызваленьне яго з путаў няволі. У яго далікатных абходах з Паўлінкаю ня відаць было нічога згніўшага, старога панскага, а нешта простае, мілае, яснае.

Асабліва добрае ўражаньне на прысутных зрабіла яго прамова да Сьцяпана ў „Заручынах". Тут ён сам усё добра перажываючы з гарачай душою гаварыў, што няма розьніцы паміж мужыком і панам. Яго твар запраўды гарэў вагнём жаданьня пераканаць гэтага чалавека з старымі, закаранелымі поглядамі на жыцьцё і паказаць яму рэальнасьць яго. Агулам роль Якіма Сарокі згуляна была добра, хаця і ня так ужо, як Паўлінкі.

Надзея Мароз сваім даволі мастацкім выкананьнем ролі Альжбеты дала прысутным прадстаўленьне старой шляхцянкі, якая абсалютна нічым ня цікавіцца, а толькі „пільнуе сваю спадніцу і панчохі". Трэба аднак зазначыць, што ў яе было трошкі за-мала рухаў. Гэта, наагул, у вясковых артыстаў вельмі часта заўважаецца. Апрача таго, яна выглядала за-маладой на Альжбету.

Паміж іншымі ролямі заслугоўвае на ўвагу роль Быкоўскага, а таксама Крыніцкага.

Гэтыя ролі былі згуляны таксама нішто сабе, але ўжо ня так, як папярэдкія.

У Быкоўскага малавата было відаць „хвастаньня", за мала „агіды" да ўсяго „мужыцкага". У Сьцяпана Крыніцкага малавата відаць было „шляхоцкага гонару". Ня вельмі прымусовыя і страшныя звароты да дачкі. За-мала „бацькавай волі". Трошкі за-ціхая гутарка. Апрача таго, яму ня варта было мець на сабе вопратку — „галіфэ", бо, наагул, у той час, які адбівае сабою „Паўлінка", магчыма што ўжо і існавалі „галіфэ", але старыя шляхтуны—праціўнікі ўсякіх навінаў, глядзелі на іх крывым вокам.

Рэшта артыстаў згулялі так сабе, сярэдня. Відаць было мала падгатоўкі. Асабліва гэта заўважалася ў гасьцёх, з якіх хлапцы, дзякуючы няўвазе, сядзелі тварамі да дзяўчат, а плячыма да публікі. (Гуляючы-ж на сцэне, заўсёды трэба сачыць за тым, каб быць тварам да глядзельнікаў).

Таксама вельмі добрае ўражаньне ў прысутных пакінулі па сабе песьні, якія сустракаліся ў п'есе і якія былі выканаы артыстамі, як найляпей. Песьняй „Ах ты, Нёман рака" слухачы проста такі зачароўваліся, чуючы мілыя зыкі, ідучыя з маладых, здаровых грудзей сваіх паднявольных сыноў — змагароў.

Агулам кажучы, трэба зазначыць, што п'еса была-б шмат ляпей згуляна, калі-б зрабілі генаральную рэпэтыцыю. Але, дзякуючы таму, што староста даў дазвол толькі за некалькі гадзін перад пачаткам спэктаклю (хаця просьба была выслана больш як за тыдзень перад днём спэктаклю) — артысты ўжо былі страцілі надзею на атрыманьне дазволу і дзеля гэтага не рабілі генаральнай рэпэтыцыі.

Ня гледзячы аднак на ўсё гэта, ня гледзячы на тое, што была вельмі кепская пагода, народу сабралося каля двохсот асоб, якія задаволіліся тым, што бачылі перад сваімі вачыма.

Увесь даход у суме 36 зл. пайшоў на карысьць бібліятэкі-чытальні пры Г-ку Т-ва Бел. Школы ў в. Касьцянёх.

Дык Вось, што зрабілі нашы хлапцы і дзяўчаты, замест таго, каб напіцца гарэлкі ды паднімаць розныя бойкі!

Чэсьць Вам, Касьцянёўскія артысты — змагары з цемраю — адвечным ворагам працоўных масаў. На вас надзея вашых загнаных бацькоў, братоў і сёстраў. Ідзеце, браты, наперад! Не зважайце на цёмную ноч! Збуджайце масы да новага, лепшага жыцьця. У гэтай цёмнай ночы будзеце Вы тымі шляхаводнымі зоркамі, якія асьвячаюць шлях да іншага жыцьця, дзе ня будзе ні зьдзекаў, ні гора, ні сьлёз, ні багатых, ні бедных, а ўсе роўныя, як адзін! Дзе будуць усе, як браты.

I будзе ўнукаў панаваньне
Там, дзе сягоньня плача дзед!

Вясяор.

Новыя сеці.

На ўсёй вялізарнай тэрыторыі Заходняе Беларусі існуе адна адзіная арганізацыя, якая сваімі заданьнямі найбольш суадказвае настроям і імкненьням беларускага насяленьня. Гэтай арганізацыяй ёсьць Т-ва Беларускае Школы. Аб адносінах беларускага грамадзянства да Таварыства сьведчыць вялікі пасьпех апошняга. Яно ахапіла беларускае места і вёску, каля яго сканцэнтравалася больш дзесяці тысяч сьведамых і актыўных барацьбітаў за родную школу і мову, каля яго згрупаваліся найлепшыя культурныя сілы, якія нясуць сьвятло ў народ, у самыя цёмныя куткі загнанай вёскі.

Але такі магутны ўзрост Таварыства стаў калоцьць у вочы паном, варожым нам па нацыянальнасьці, а навет і „беларускім" групіроўкам, як сельсаюзьнікам дый хадэкам, ня кажучы ўжо аб Паўлюкевічаўцах і Умястоўшчыках. Гэтыя „беларускія" крамкі, ня маючы пад рукамі іншых способаў, пачалі разьбіяцкую работу. Пры помачы маны і грошай ім гэта ўдалося, хоць вельмі ў нязначнай меры, бо цяпер пашлі ужо такія часы, што ня вельмі лёгка можна абы каго ўзяць на вудачку. Першыя ж маюць у руках, апрача маны і грошай, яшчэ права і дзеля таго яны пускаюць у ход усе меры для барацьбы з Таварыствам. Але, пабачыўшы, што тэрор, ня толькі не забівае арганізацыі, а наадварот, павялічывае актыўнасьць яе сяброў, яны ў апошнія часы галоўную ўвагу зьвярнулі на міркы способ барацьбы: на грошы і ману. Яны пастанавілі выкарыстаць важны мамэнт.

Як вядома, аднэй з найгалоўнейшых працаў гурткоў Таварыства на вёсках ёсьць ладжаньне спэктакляў. Вялікай перашкодай у гэтай справе, апрача даставаньня дазволаў і браку зацьверджаных п'есаў, зьяўляецца брак народных дамоў. Патрэбнасьць народных дамоў пры гуртках ёсьць неабходнай, як для памяшчэньня бібліятэк-чытальняў, так і для ладжаньня спэктакляў і лекцыяў.

Гэтую балячку вельмі добра адчулі нашыя „прыяцелі" і пастанавілі яе выкарыстаць, прыходзячы нам з „дапамогай". Да працы, трэба прызнаць, падыходзяць вельмі хітра і асьцярожна. Яны цяпер, на першы пачын, выбіраюць такія гурткі, у якіх больш сьведамыя сябры сядзяць за кратамі, і абяцуюць ім пабудаваць народныя дамы, у якіх можна будзе ставіць спэктаклі ў розных мовах, каб толькі назоў гуртка Т-ва Бел. Школы перамяніць на „Towzrzystwo Domu Ludowego" (Таварыства Народнага Дому).

Хіба кожнаму, хто мае трохі здаровага розуму, ясна, што гэта толькі краскі, а потым будуць ягады (спачатку ў розных мовах, а потым толькі ў польскай і т. д.). Аб іншай-жа дзейнасьці Таварыства няма што і гаварыць, бо заданьні і мэт Т-ва Беларуск. Школы і „Towarzystwa Domu Lueowego" далёка, далёка розныя.

Браты! вам ведама, якое мае для нас значэньне Т-ва Бел. Школы. Абыходзіліся мы да гэтага часу без такіх „дапамогаў" — будзем жыць і далей. Бо гэткія „дапамогі"— гэта толькі лавушка.

Паштовая скрынка.

Ф. Галавачу. Вам выслалі №№ 3, 4, 5 і 6 газ. „Воля Працы"; просьбу Вашу ў рэдакцыю „Сялянскай Нівы" перадалі.—**Язэпу Наўкелю.** Грошы атрымалі, дзякуем. Газэта высылаецца акуратна, дамагайцеся на пошце, трэбуючы карту прэнумараты, дзе значацца ўсе падпішчыкі Вашае пошты, і тым, хто ўнесены ў карту прэнумараты, газэта высылаецца нумар у нумар. Адказы паштовых урадоўцаў „ня прыслалі", „няма"—брацца пад увагу ня могуць, бо цяпер такі парадак на пошце, што, калі-б мы і не даслалі ці „падарозе газэта прапала", дык пошта павінна нас паведаміць і мы дашлём. Аб сканфіскаваным ці сканфіскаваных нумарох Вы даведаецеся з чарговага нумару, у каторым сказана, што: нумар такі, ці такія нумары, сканфіскаваныя. Зарыентаваўшыся ў канфіскатах, Вы будзеце ведаць, які нумар трэбаваць і той, прапаўшы, Ваш пошта павінна аддаць. Калі пошта адмаўляецца выдаваць газэту, ці нумары гінуць, трэба падаць скаргу ў Дырэкцыю Пошты і Тэлеграфу, (Wilno, Dyrekcja Poczt i Telegrafu).—**К. Галубоўскаму.** Арганізаваць такое таварыства няма патрэбы ды Вам яго не залегалізуюць.—**Янку Грыневічу.** Каб газэта не прападала, трэба дамагацца яе на пошце, а калі гэта не памагае, падайце скаргу ў Дырэкцыю Пошты і Тэлеграфу ў Вільні.—**Калодцы Тодару.** Газэту і надалей будзем Вам высылаць. Такіх кніжак у Беларускай кнігарні Вы не дастанеце, іх можна дастаць у кнігарні Сыркіна—Wilno, ul. Wielka księgarnia Syrkina. — **Храпавіцкаму Мікалаю.** Манэты Беларускім Музэем атрыманы.—**Сымону Купавічу.** Высылка газэты Вам спынена дзеля таго, што Вы не ўнасілі падпісной платы. — **К. Слабому.** Вашыя весткі не падходзяць да друку. Пішыце аб жыцьці вашае вёскі, падаючы канкрэтныя факты, ды толькі на добрай паперы, а не на курыцельнай, як Вы зрабілі. —**Жану К—ку.** Чакаем ад Вас карэспандэнцыяў з жыцьця Вашае воласьці. „Якога роўня трымацца адносна другіх партыяў"—усё гэта знойдзеце, чытаючы нашу газэту. — **Парахвіяніну.** Вы дамагаецеся зьмены свайго старога папа, які п'е гарэлку і робіць глупствы, на новага, лепшага. А адкуль Вы ведаеце, што другі будзе лепшы?—**Гуртку Т-ва Б. Шк. у Казянах.** З прычыны вялікага напліву карэспандэнцыяў, ня можам зьмяшчаць па два разы тое самае.—**В. Чаромусе.** Вашу карэспандэнцыю з папраўкамі зьмесьцім у наступным нумары. — **Спутнаму, М. Явуцэні, Язэпу Г., Воку і іншым карэспандэнтам.** Вашы справаздачы аб спэктаклях па меры магчымасьці скарыстаем. Пішыце больш аб „адносінах", якія пануюць на вёсцы.—**Культурніку.** Вашу карэспандэнцыю зьмесьцім у наступным нумары. Пішэце аб тым, што робіць моладзь на вёсцы і заахвочвайце яе да культурнае працы.

Да Паважаных Падпішчыкаў.

Гэтым даводзім да ведама ўсіх нашых Паважаных грам. Падпішчыкаў, што хто не ўрэгулюе падпісной платы да **І-га чэрвеня** *с. г., таму высылка газэты будзе спынена.*

Бясплатна газэту высылаем толькі вязьням.

Адміністрацыя.

Рэдактар-Выдавец: А. Лагода.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.